

Výchoz křemenného valu u Dolního Žandova, 20. léta 20. století. Sbirka Městské muzeum Mariánské Lázně.

Ochrana přírody za války?

Jaromír Bartoš, Městské muzeum Mariánské Lázně

Zajímavým dokumentem o ochraně přírody je sedmistránkový spis z 8. prosince roku 1940, uložený ve Státním okresním archivu v Chebu. Dokument obsahuje seznam lokalit na území Mariánskolázeňska, které jsou natolik významné, že by se mělo uvažovat o jejich ochraně. Celý dokument byl zpracován Dr. Hellmichem, pracovníkem tehdejšího Městského hygienického a balneologického institutu v Mariánských Lázních,

na základě poznatků a doporučení paní Julie Hufnagel-Schildbachové, jejíž botanické a geologické sběry tvoří dodnes významnou část přírodovědných sbírek Městského muzea Mariánské Lázně. Kromě komplexu rašelinišť v okolí Kladské, které byly vyhlášené k ochraně již v roce 1933, došlo k vyhlášení dalších rezervací až koncem 60. let minulého století. Může za to jistě i fakt, že po odchodu německy hovořících obyvatel trvalo delší

dobu, než se nově přichozí seznámili se svým okolím a jeho zajímavostí. Z tohoto pohledu by tedy pro nás mohlo být poučné srovnání lokalit, které chtěli tehdejší „starousedlíci“ vyhlásit za přírodní rezervace, se současným stavem maloplošných chráněných území. Projdeme si tedy společně v krátkosti tento seznam lokalit a jejich hodnocení:

Křemenný val u Dolního Žandova

„Na úvod musím s velkou lítostí podotknout, že křemenný val v blízkosti Dolního Žandova je dnes již takřka zcela zničen. Z nadzemní části dnes zůstaly pouze zbytky. Je to zcela jistě zločin proti nařízením o ochraně přírody. To vše jsem pozoroval v posledních desetiletích při svých cestách do Františkových Lázní, když jsem se zde často zastavoval a ukazoval tuto přírodní památku cizincům. Doporučuji další ničení ihned zastavit.“ Dodnes zůstává tato část křemenného valu bez ochrany, vyhlášená je část na Chebsku – Goethovy skalky.

Železná Hůrka u Mýtiny

„I této lokalitě hrozil stejný osud, a proto jsem opětovně naléhal na nutnost její ochrany. Naposledy tuto lokalitu zkoumal na mé doporučení profesor Reck, vulkanolog Berlínské přírodovědecké university a výsledky zveřejnil v časopise *Zeitschrift für Vulkanologie* v roce 1927.“ Lokalita chráněná od roku 1961.

Dyleňský les

„Některé části dyleňského revíru si jistě zaslouží ochranu. Jako příklad mohu uvést skupinu skal na Středním vrchu, zvláště zajímavé je také údolí u Poustky.“ Bez ochrany.

Buchtál – Údolí Jilmového potoka.

„Ptačí rezervace v Buchtále, která je již vyhlášená by si zasloužila pozornosti i z jiné strany. Území je cenné i z botanického pohledu a jeho boční údolí jsou také vhodná k vyhlášení.“ V předválečné literatuře se mluví o rezervaci, ale nezjistil jsem na jakém základě a zda byla opravdu vyhlášená. Dnes bez ochrany, část CHKO Slavkovský les.

Kladské rašeliny

„Glatzfilz, Birkfilz, Zankfilz, Teufelskammerfilz – jsou chráněné nejen Schönburgovou lesní správou, ale také pod zákonnou ochranou. Jsou prostě tak jedinečné, že je

zkoumali mnozí přírodovědci. Naposledy profesor Rudolf z pražské university, který pojednání zveřejnil v roce 1931 v časopise *Lotos*.“ Chráněné od roku 1933.

Smradoch

„Mělo by být chráněné nejen samotné rašeliniště, ale také mnohé mofety, které připomínají bahenní sopky. Chráněné by mělo být celé širší území až po Farskou kyselku a Kohling. Právě zde by bylo nejvhodnější vybudovat naučnou stezku.“ Částečně chráněné od roku 1961, území bylo rozšířené v roce 2006.

Hadcové bory na Vlčku a Pluhovu boru

„Zde by mohly zůstat popadané stromy od zimy, které velmi dobře dokreslují charakteristický obraz tohoto lesa. Na hadcovém hřebeni je zvláště nutné chránit oba druhy sleziníků. Ochrana hadců by mohla být také rozšířena na Pluhův bor a to až ke Křížkům.“ Území Vlčku je chráněné od roku 1966, Pluhův bor od roku 1969.

Podhorní vrch

„Pro okolí je tak charakteristický, že musí být samozřejmě také chráněným územím.“ Lokalita chráněná od roku 1997.

Sirňák

„K Podhornímu vrchu patří také na rybník navazující les. V něm jsou nejzajímavějším územím Podhorní mofety. Vývěry suchého oxidu uhličitého bez vody, popsané Dr. Zörkendörferem v časopise *Lotos* v roce 1927.“ Lokalita chráněná od roku 1985.

Minerální prameny

„Mimo těchto mofet, které se nehodí k lázeňské léčbě, by bylo dobré chránit některé vývěry kyselek. Nachází se ve volné krajině a mohou nám v budoucnu ukazovat, jak dříve vypadaly slavné léčivé prameny. Mnohé jsou jímané v dutých kmenech jako dřívě.“ Dnes jsou chráněné dva vývěry – Koňský pramen od roku 1996 a Čiperka od roku 1995. Jistě by se našly další vhodné prameny.

Friedrichstein a okolí

„Friedrichstein a jeho skalnaté okolí by si také zasloužilo ochrany, a to nejen kvůli skalním výchozům, ale také kvůli vegetaci. Nejen samotná skupina Friedrichsteinu,

jako nejvýznamnější skalní blok, ale i jiné v okolí by měly být chráněny. Na protějším svahu Hameliky se nachází skupina skal, odkud Goethe obhlížel mladé Mariánské Lázně. Dnešní Goethův obelisk je postavený, kvůli pohodlí, na špatném místě. Tyto skály by měly být také chráněny a měla by zde být umístěna i pamětní deska.“ V blízkém okolí je vyhlášena od roku 2004 Přírodní rezervace Žižkův vrch.

Geologie

„Celé okolí Mariánských Lázní je vyhlášené svými geologickými zajímavostmi. Jako příklad mohu uvést lom

u hotelu Kamzík, který je tak zajímavý výchozy rohovců mezi žulami, že ho neustále ukazujeme všem cizincům.“ Žádná rezervace, která by chránila mineralogickou lokalitu nebyla vyhlášena.

Prameniště Teplé

„Chráněné by měly být louky mezi Polomem, Rájovem a Závěšínem s výskytem rosatek, upolínů, brusinek a konvalinek. Jak je ochrana důležitá ukazuje příklad ostatních podobných lokalit u Vlkovic, které byly zničeny egoistických přístupem vlastníka pozemku.“ Lokalita chráněná od roku 1993.

Kaple se starou lípou u Salajny, 20. léta 20. století. Sběrka Městské muzeum Mariánské Lázně.

Památné stromy

„Jednotlivé stromy, které jsou krásné, mohou ve velmi krátké době zaniknout. Mohu vyjmenovat v krátkosti tyto:

- buk v Dyleňském revíru, v údolí nad Poustkou, ve kterém je zarostlý železný kříž
- buk u Zádubu na pěší cestě k Zádubské výšíně
- v Háji je kaple se dvěma stromy
- stromy u sochy v Hamrníkách“

Vyhlášen pouze památný strom v bývalé obci Háj v roce 2005 jako „Javory u obrázku“.

Lazurový vrch

„Také na Lazurovém vrchu by si zasloužil ochranu amfibolitový vrch prostoupený krystalickými vápenci a to společně s jedinečnou vegetací na úpatí.“ Lokalita chráněná od roku 1997.

Rostliny

„Jednotlivé rostliny si také zaslouží ochranu – lýkovec jedovatý, všechny druhy hrušiček, upolíny, orchideje, hořce, konvalinka vonná, kosatec sibiřský a další.“ Vzhledem k prostoru v článku nelze vyjmenovat všechny druhy, neboť jejich výčet zabírá celou jednu stranu A4, většina je vyjmenovaná ve vyhláске k zákonu na ochranu přírody a krajiny a tím i chráněna.

Památky

„Mnohá lidská díla jsou tak blízce spojená s přírodou, že nejsou jen kulturní památkou, ale i přírodní. Na mnohé jsem již poukázal – křemenný val u Dolního Žandova, kaple v Háji se dvěma stromy, stromy ve spojení se sochou svěťce v Hamrníkách, které představují spojení člověka s přírodou. Mohu uvést ještě další – ruiny v údolí pod Mníchovem, odkud jsou postupně obyvatelstvem odnášeny kameny. Potom také nemůže být divu, že se ztratil dříve zde rostoucí orlíček. Krajinu zdobí i mnohé kamenné kříže, např. na karlovarské silnici u Mnichova, u silnice na Teplou v Horním Kramolíně, u silnice mezi Mrázovem a Ovesnými Kladruby a u silnice z Vysoké do Dolního Žandova.“

„Přeji ochraně přírody, které se již dlouho slovem i písmem věnuji, velký zdar a to právě v našem, na přírodní zajímavosti tak bohatém, okolí. Ve velkoněmecké říši s jejími tak dokonalými zákonnými předpisy to nemůže zůstat bez úspěchu a bude důsledkem našeho osvobození.“

Jak ze závěru vyplývá, doufal autor textu v brzké naplnění ochrany jmenovaných lokalit, čehož se však nedočkal, i když spoléhal na „dokonalé říšské zákony“. Jednotlivé lokality byly vyhlášovány postupně až několik desetiletí po ukončení války a poslední z nich byly vyhlášeny poměrně nedávno. Mnohé zajímavé lokality na svou ochranu teprve čekají a je i naším úkolem k jejich ochraně přispět.

KRÁTKÉ ZPRÁVY

- V Národní přírodní rezervaci Božidarské rašeliněšče byla na podzim po několika letech otevřena zrekonstruovaná naučná stezka. Téměř 3 km okruh vede ze 2/3 po povalovém chodníku rašelinnými loukami a okrajem vrchoviště a do konce zimy budou doplněny o tematické informační a naučné tabule.
- V průběhu léta byli na Bochovsku nalezeni 2 poranění orli mořští. Jeden z nich si zranil křídlo pravděpodobně při výletu z hnízda, druhý však skončil v železné pasti. Po odchytu byli oba převezeni do záchranných stanic. První z nich se ve voliére rozlétává aby mohl být vypuštěn zpět do přírody, avšak druhý, vzhledem k silně poškozenému pařátu, bude muset být natrvalo chován v Záchranné stanici handicapovaných zvířat na Bublavě.
- I v letošním roce probíhal nenáročný management hořečkových lokalit Píla, Rankovice, Toužim a Bražec. Jednoduchá péče spočívající ve vyhrabávání stařiny v okolí rostliny umožňuje hořečkům lepší růstové možnosti a oslabení konkurence ostatních rostlin. Několikaleté opakování ukazuje na kladné výsledky – jako například mnohonásobný nárůst napočítaných rostlin na pastvinách u Bražce, kde jich letos rostlo 427.
- Krušnohořští plši zahradní, respektive genetické vzorky odebrané při průzkumných odchycích prováděných karlovarskými pracovníky AOPK budou nyní sloužit k sestavení genetické mapy rozšíření tohoto druhu v Evropě. Projekt je zpracováván v belgických vědeckých ústavech.